

Selekční jazyky (2)

Úvod do problematiky

Přednáška č. 2 – 21.3.2008

*Filozofická fakulta Masarykova Univerzity, Kabinet knihovnictví - Ústav české literatury a knihovnictví
jarní semestr 2007/2008*

Josef Schwarz
schwarzjv@seznam.cz

Kvalita a konzistence indexace

Kvalita indexace

- ◆ *LAN03, kap. Quality of Indexing*
- ◆ kvalitní indexace – taková indexace, která zajistí (ne)vyhledání dokumentu v rámci konkrétního informačního systému
- ◆ jde o relativní hodnotu
 - ◆ účel a zaměření informačního systému
 - ◆ potřeby a požadavky uživatelů
- ◆ nelze hodnotit kvantitativními metodami
- ◆ faktory ovlivňující kvalitu indexace

Konzistence indexace

- ◆ *LAN03, Consistency of Indexing*

- ◆ míra shody dvou nebo více SOD

- ◆ typy konzistence

 - ◆ mezi indexátory (interindexer consistency)

 - shoda indexace mezi dvěma nebo více indexátory

 - ◆ indexátora (intraindexer consistency)

 - konzistence indexace jednoho indexátora

- ◆ konzistence z hlediska hloubky indexace

 - ◆ konzistence pořadacích znaků vyjadřujících hlavní témata

 - ◆ konzistence pořadacích znaků vyjadřujících vedlejší témata

Konzistence indexace (pokr.)

◆ Výpočet I.

- dvojice indexátorů - tzv. konzistenční pár (*consistency pair*)

$$C = a / b$$

kde:

- **a** = počet pořadacích znaků, které shodně zvolili oba indexátoři
- **b** = celkový počet přidělených jedinečných pořadacích znaků

Konzistence indexace (pokr.)

Příklad:

◆ Indexátor 1

- námořníci
- ztroskotání
- ostrov
- Robinson Crusoe
- dobrodružné romány

◆ Indexátor 2

- trosečníci
- ostrov
- dobrodružné romány
- anglická literatura
- 18. století

$$a = 2$$

$$b = 8$$

$$C = a / b = 2 / 8 = 0,25 = 25 \%$$

Konzistence indexace (pokr.)

◆ Výpočet II.

- více než dva indexátoři

C = průměr konzistenčních párů

Konzistence indexace (pokr.)

Příklad:

◆ Indexátor 1

- námořníci
- ztroskotání
- ostrovy
- Robinson Crusoe
- dobrodružné romány

◆ Indexátor 2

- trosečníci
- ostrovy
- dobrodružné romány
- anglická literatura
- 18. století

◆ Indexátor 3

- námořníci
- ztroskotání
- ostrovy
- Robinson Crusoe
- dobrodružné romány
- Pátek
- anglická literatura

$$C_{1,2} = 2 / 8 = 0,25 = 25 \%$$

$$C_{1,3} = 5 / 7 = 0,71 = 71 \%$$

$$C_{2,3} = 3 / 9 = 0,33 = 33 \%$$

$$C = (0,25 + 0,71 + 0,33) / 3 = 0,43 = 43 \%$$

Kvalita vs konzistence indexace

- ◆ vztah kvality a konzistence není bezprostřední
 - konzistentní indexace neznamena kvalitní indexaci
 - kvalitní indexace zahrnuje i konzistentní indexaci
 - konzistence indexace zlepšuje efektivitu vyhledávání
 - z hlediska správy databáze je konzistence kvalitou

Faktory ovlivňující indexaci

◆ indexátor

- ◆ obj.: zkušenost a znalost SJ, znalost oboru, porozumění textu, systematické myšlení, racionální čtení
- ◆ subj.: soustř., pečlivost, nálada, únava, motivace

◆ SJ

- ◆ kvalita řízeného slovníku
- ◆ **indexační pravidla**

◆ dokument/text

- ◆ obor, struktura, délka, styl, žánr, pomocný aparát, jazyk

◆ pracovní podmínky

- ◆ prac. doba, produktivita práce, prac. prostředí, technické prostředky

Kontrola a hodnocení indexace

◆ v procesu indexace

- ◆ indexační pravidla
- ◆ srovnání s obsahem databáze
 - automatické procedury: TODESCHINI, C., FARRELL, M.P. An expert system for quality control in bibliographic databases. *Journal of the American Society for Information Science*, 1989, roč. 40, č. 1, s. 1-11.
- ◆ supervize
 - správnost a úplnost obsahové analýzy
 - věcná i formální správnost přiřazených pořadacích znaků
 - indexační chyby
- ◆ indexační experimenty

◆ při vyhledávání

- ◆ relevance vyhledávání
- ◆ úplnost (*recall*) a přesnost (*precision*)

Relevance vyhledávání

◆ úplnost (recall) R

- počet vyhledaných relevantních dokumentů /
počet všech relevantních dokumentů

◆ přesnost (precision) P

- počet vyhledaných relevantních dokumentů /
počet všech vyhledaných dokumentů

◆ poměr mezi úplností a přesností

Indexační chyby

- ◆ data: kontrola indexace UK-ETF 1998-99
 - viz [případová studie](#)

- ◆ nejčastější typy chyb
 - opominutí hledisek (18,6%)
 - nesprávné stanovení významu nebo rozsahu deskriptoru (12,3%)
 - chybějící jednotlivé deskriptory (11,5%)

- ◆ typy chyb podle ovlivnění úplnost a přesnost vyhledávání
 - komplexní chyby snižující úplnost (23,4%)
 - dílčí chyby snižující úplnost (22,1%)
 - dílčí chyby snižující úplnost i přesnost (14,9%)

Indexační chyby (pokr.)

- ◆ typy chyb podle fáze indexace
 - obsahová analýza (18,1%)
 - ◆ zdroj chyb: indexátor
 - identifikace pojmů (42,3%)
 - ◆ zdroj chyb: indexační pravidla, indexátor
 - ◆ nejčastěji: opominutí hledisek
 - výběr deskriptorů z tezauru (20,8%)
 - ◆ zdroj chyb: indexátor, indexační pravidla, řízený slovník

Indexační experimenty

1. srovnávání různých typů selekčních jazyků

- ◆ indexace vzorku dokumentů
- ◆ porovnání formou rešeršních dotazů

2. konzistence indexátorů

- ◆ experimentální přístup
- ◆ dva nebo více indexátorů
- ◆ vzorek dokumentů
- ◆ indexace
- ◆ interpretace výsledků

- ◆ (případová studie)

Využití hodnocení indexace

◆ indexátor

- ◆ zpětná vazba
- ◆ hodnocení práce

◆ SJ

- řízený slovník
 - ◆ úprava lexika n. struktury
 - ◆ úprava poznámek o rozsahu
- indexační pravidla
 - ◆ formulace
 - ◆ úprava

◆ dokumenty

- ◆ reindexace